

Texel, 4 mei 2021

Beste mensen,

De Nationale Herdenking 4 mei. Bij herdenken horen herinneringen. Die zijn er veel.

De aanleiding van deze zijn persoonlijk. Deze gebeurtenissen wil ik opsplitsen.

De bezetter die in 1940 zijn intrede deed en ook bij ons binnen kwam, op ons eiland.

Er was weliswaar bezetting, maar alles verliep redelijk vreedzaam de eerste jaren. Er diende zich wel af en toe aparte dingen voor zoals begin mei 1943. De kerkklok van de Rooms Katholieke kerk wordt uit de toren gehaald om te worden omgesmolten. Dit diende voor het maken van munitie.

Eind 1944 diende alle mannen zich in de leeftijd van 17 tot 35 zich melden bij de Duitse bezetter. Allen werden tewerkgesteld. Te voet diende men naar de werklocatie te gaan. De reis ging naar Assen, om aldaar werkzaamheden te verrichten voor de Duitse Wehrmacht. Zo moesten er onder andere loopgraven worden uitgespit.

Alle 700 mannen kwamen begin 1945 levend weer terug op het eiland. Als herinnering aan deze blijde terugkeer is er een afbeelding in het Jozefraam te gemaakt, welke nog steeds in de RK kerk in Den Burg te zien is.

Aan de oproep voor deze groep mannen zat een meldingsplicht. Zo ook voor mijn Oom Frederik Hendrik Spigt, "Ome Freek". Samen met alle overige opgeroepen mannen stond hij in de rij bij Zeevaartschool (de huidige Oude Ulo) om zich melden. Hij besliste in een oogwenk om uit de rij te stappen en over de schutting te klimmen bij Dirk "van de Vrolijke" Witte. Dit was bekend terrein voor hem door de vriendschap met Dirk zijn zoon.

De mannen die zich daadwerkelijk gemeld hadden werden te werk gesteld en moesten naar Assen. Deze reis werd te voet afgelegd, 186 kilometer.

Door zich niet te melden was Ome Freek een onderduiker geworden. In die tijd onderhield hij zich ook met Russen/ Georgiërs. Wij hadden er zelfs één verborgen in ons "skuurtje" achter huis. Gehuld in burgerkleding, van Ome Henk of Ome Freek, viel hij mij niet op als soldaat.

Ik heb zelf niet kunnen achterhalen wat de daadwerkelijke bedoeling was van het verbergen van deze soldaat, wel heb ik spanningen vaak genoeg kunnen merken. Zo heb ik meermaals hem, en Ome Freek met wapens zien lopen.

Ome Freek zorgde ervoor dat bij ons het kacheltje daadwerkelijk kon branden. Hij haalde kolen weg bij de Texelse Elektriciteit Centrale, bij ons bekend als de TEM. Deze centrale werd bewaakt door de Duitsers. Ondanks deze bewaking wist Ome Freek geregeld kolen weg te kapen voor ons en enkele anderen. Altijd over het land weer huiswaarts, met een zak kolen op de rug. Één van de gevaarlijkste punten was het oversteken van de door de Duitsers bewaakte weg, de Hollewal. Vlakbij was de Fahrbereitschaft gelegen. Hier werden de voertuigen van de Duitsers onderhouden. Deze locatie werd goed bewaakt. Hierdoor liepen er altijd bewakers rond het gebouw en de wegen er naar toe. En juist deze weg, de Hollewal, was dicht bij ons huis gelegen.

Op een nacht had Ome Freek weer een zak kolen weggehaald en wilde huiswaarts keren. Hij wist altijd goed de bewakers te omzeilen daar deze de welbekende ijzerbeslag onder de laarzen hadden. Hierdoor kon je hen altijd goed horen lopen.

Ome Freek vertrouwde het niet. De weg oversteken was nu niet wat hij moest doen. Hij verstopte de zak kolen. Luisterde nogmaals, maar kon de bewaker niet horen lopen! Er was iets aan de hand.

Goede raad is duur. Op het land van de boer die daar zijn vee had staan was ook een bietenkuil. Deze bieten waren bedekt met stro en grond, tegen de vorst, om de bieten te beschermen. De grond hiervoor werd gegraven rondom de bietenkuil en hierdoor ontstond een sleuf. In deze sleuf ging Ome Freek liggen. Het was koud en nat, in december 1944 vroom het tot zelfs -14°C! Hij bedekte zichzelf met wat stro en grond. Al liggend luisterde hij of de bewaker weer op de weg liep, maar hij hoorde niets. Ome Freek bleef roerloos liggen. Plots hoorde en voelde hij de grond lichtjes dreunen. De bewaker kwam dichterbij. Het geweer werd met een klik van de veiligheid afgehaald, deze stond nu op scherp! De bewaker bleef lang staan. Ome Freek bleef roerloos in de gleuf liggen.

Dit duurde wellicht 15 minuten, een lang kwartier! Uiteindelijk hoorde Ome Freek de voetstappen weer op de weg. Het directe gevaar was geweken. Nadat hij de voetstappen voor de 2^e keer op het einde van de weg hoorde pakte hij de kolen en stak de weg over. Hij was thuis.

De broer van Ome Freek, Ome Henk, was ook opgeroepen om zich te melden. Ook hij wilde zich niet melden. Hij melde zich ziek. Conform de bekendmaking welke de Duitsers op het eiland rond lieten gaan stonden de namen van diegene die zich ziek hadden gemeld. Zij moesten zich allemaal melden bij de dokter te Texla. Zo ook Ome Henk.

Ome Henk had een steenpuist in zijn nek welke zijn huisarts overdreven had ingepakt. Dit om bij de Duitse arts te vermelden dat het schapenschurft betrof. Schurft is een besmettelijke ziekte en dat was ook bij de Duitsers bekend. Ome Henk werd snel weggestuurd en mocht bij de boer waar hij knecht was blijven werken. Als hij maar uit de buurt was! Hij hoefde zich ook niet meer te melden.

Ondanks dit alles verliep de oorlog vrij rustig op Texel.

Van wat ik heb gezien was er een uitzondering op dit rustige alles in januari 1944. Zwaar grommend geluid raast over Den Burg. Een groot vliegtuig komt laag over met de staart reeds in de brand. Heftige vlammen! Het bleek een Lancaster te zijn welke onderweg was naar de Duitse stad Braunschweig. Tijdens deze vlucht werd hij aangevallen door Duitse jagers en geraakt. Het vliegtuig vatte vlam en stortte neer in de Dennen, ter hoogte van de Fonteinsnol. Het toestel had 7 manschappen aan boord. 5 zijn overleden, 2 werden gevangen genomen.

De 2 vliegers (Brown en East) moesten lopend naar Den Burg. Ik heb ze zelf zien lopen. Beide mannen waren geboeid en werden geregeld getrapt en geslagen, machtsvertoon van de Duitsers.

De bezetting duurt voort, de vliegtuigcrashes komen in mijn beleving wat vaker voor. Het is ondertussen april 1945. Her en der kwamen er berichtgevingen, al dan niet via illegale radio's, dat de geallieerden vorderingen maakten. De Duitsers hadden het zwaar, heel zwaar. De bevrijding was nabij!

Het zou niet lang meer duren voordat wij vrij zouden zijn. Niet wetende dat de Georgiërs in opstand zouden komen om alles op alles te zetten om zich te bevrijden. Deze Georgiërs werden gedwongen te vechten voor de Duitsers en zouden op 6 april worden uitgezonden naar Oost-Nederland om de strijd aan te gaan tegen de geallieerden. De enige kans voor de Georgiërs om zich te rehabiliteren voor hun dienst in het Duitse leger was een opstand. Op 6 april om 01.00 uur 's nachts ging die van start, onder aanvoering van de Georgische

commandant Schalwa Loladze. In de vroege ochtend waren al 450 Duitsers vermoord, meestal in hun slaap. Aanvankelijk liep de opstand gesmeerd.

Op de Noord- en Zuidbatterij kregen de Georgiërs echter geen vat. Al snel stuurden de Duitsers versterking naar Texel om de Georgische opstand de kop in te drukken. Met zware bombardementen op Den Burg tot gevolg. Den Burg veranderde in een spookdorp.

Razzia's waren schering en inslag. Ik weet nog goed dat de Duitsers met de kolven van het geweer op de achterdeur bonkte. Het geluid ging door merg en been. Ze schreeuwden: Aufmachen!

Mijn oma liet lang op zich wachten om de deur te openen, Ome Freek zat immers op zolder verstoppt. Het liefst deed mijn oma helemaal niet open. Maar dan hadden de Duitsers de deur geforceerd. Met zijn 6-en kwamen ze binnen. Lijkbleek. Helmen op, bajonetten op de geweren om elke vorm van tegenstand meteen de kop in te kunnen drukken. We moesten tegen de muur gaan staan, met de handen in de lucht. Ik was 6 jaar, bijna 7, maar ik weet dit nog als de dag van gisteren.

Om escalaties te voorkomen, je weet immers nooit, had mijn oma alle foto's van de muur gehaald en opgeborgen. Één foto was vergeten, die hing boven in de spiegel in de kamer. En juist op deze foto stond Ome Freek in militair uniform, een foto uit de mobilisatietijd van het begin van de oorlog. Wijzend op die foto maakt een Duitse soldaat kenbaar dat ze hem zoeken! Mijn oma antwoordt gevat: die is dood! Die hebben jullie vermoord! Één Duitse soldaat doorzoekt het huis en gaat de zolder op. Daar waar Ome Freek zich had verscholen.

Ik weet nog goed dat wij op zolder een grote schoorsteen hadden, zo'n grote waar je binnenin kun staan. Dit was destijds om spek en worsten in te kunnen hangen zodat men thuis etenswaren kon bereiden. Ome Freek was tijdens de inval door het luik gekropen en verstopte zich in de schoorsteen. De Duitse soldaat heeft hem niet opgemerkt en samen met de andere soldaten verlieten zij ons huis.

Ome Freek vluchtte in de nacht naar een "skaepeboet" net buiten Den Burg, de boet van P. Keizer bekend als Piederik. Ome Freek bleef vanaf die nacht aldaar. Mijn moeder bracht haar broer elke nacht eten in deze boet.

De Duitsers bombardeerde Den Burg hevig met vele burgerdoden tot gevolg. Ook bij ons in de straat viel er een voltreffer. Het voorraam lag eruit en granaatscherven vlogen door de voordeur. Dit was het signaal voor mijn

moeder om ons in veiligheid te brengen in de kelder van de familie Van Heerwaarden, een boerderij vlakbij in de straat. Dit alles staat me nog goed bij. Wat mij ook nog goed bijstaat is dat ik mijn moeder vertelde dat er een pop aan het ANWB-bord op de Stenenplaats was opgehangen. Gelukkig had ik destijds nog niet het besef dat dit om een mens ging, een Rus hadden ze ter plekke opgehangen.

De Fahrbereitschaft hield zich staande in Den Burg en als represailles pakte ze willekeurig mannen op, 14 in totaal.

Deze mannen werden afgevoerd richting de Mok. Tijdens de rit naar de Mok is er een viertal uit de wagen gesprongen. De resterende tien mannen werden in koele bloede vermoord.

Uiteindelijk wisten de Duitsers na vijf weken bloedige strijd de Georgiërs er onder te krijgen. In die strijd kwamen 565 Georgiërs, 120 Texelaars en ongeveer 800 Duitsers om het leven. De schade aan Texelse eigendommen was enorm. Hoewel Duitsland zich op 5 mei al onvoorwaardelijk had overgegeven, duurde de oorlog op Texel nog tot 20 mei.

Waar het op Texel grotendeels rustig verliep gedurende de oorlog heeft het in de laatste weken ervan diepe sporen nagelaten. Een zware prijs is er betaald om Texel weer vrij te krijgen. Een te zware prijs, een zwarte bladzijde in de Texelse geschiedenis. Een gebeurtenis die nooit vergeten mag worden. 20 mei was er uiteindelijk de bevrijding waar we zo naar verlangde, als laatste in heel Europa.